

УДК 329.73:070.48(100)«1949/1954»
DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v047.2024.24>

О. М. Сич

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3697-7636>

доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політології

Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

ЧАСОПИС «СУРМА» В ТЕХНОЛОГІЯХ СУСПІЛЬНОГО ВПЛИВУ І ПОЛІТИЧНОЇ БОРОТЬБИ ЗАКОРДОННИХ ЧАСТИН ОУН (1949–1954)

Постановка проблеми. Вплив медіа на життєдіяльність суспільства завжди був і залишається беззаперечним. Особливої ваги він набуває в суспільствах, що переживають перехідний етап свого розвитку. До таких сьогодні відноситься і українське. Відновивши 1991-го Незалежність, Україна потрапила в довгу смугу трансформації декларативної державної суверенності в реальну. Два революційні зриви, помаранчева революція 2004-го та Революція Гідності 2013–2014 рр., були кульмінаційними пунктами цього процесу. Й особливо друга із них, що стала виявом радикального розриву з постколониальною квазідержавністю та сформувала вектор європейської інтеграції України.

Московська агресія проти України 2014-го, що в 2022 р. переросла з локальної в широкомасштабну, стала реакцією на процес такого дистанціювання колишньої колонії. Вона має гібридний характер й особливо витончено ведеться в інформаційній сфері. В таких умовах дослідження сторінок історії української еміграційної преси має актуальний характер, бо дозволяє врахувати досвід її протистояння з ССРСР, що після свого розпаду трансформувалася в Московську неоімперію. Яскравим прикладом такої преси є часопис «Сурма», офіційний друкований орган Закордонних Частин (ЗЧ) – еміграційної формації ОУН-бандерівської (ОУН-б).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В попередніх дослідженнях нами охарактеризовано фрагментарний, несистемний характер вивчення історії Закордонних Частин ОУН [11]. Аналогічним він є і в розрізі дослідження історії тих друкованих медіа, що належали до їх сфери діяльності. Показове уявлення про стан вивчення часопису «Сурма» дають енциклопедичні видання. Так еміграційна «Енциклопедія українознавства» обмежується лишень до лаконічного речення: «Місячник, орган закордонних частин ОУН, виходив у Мюнхені 1949–1954; ред. С. Ленкавський» [13]. А сучасна «Енциклопедія історії України» містить коротеньку статтю про «Сурму» довоєнного періоду й в ній жодного слова про відновлення видання на еміграції [15]. Лишень до побіжних згадок про цей часопис обмежуються

у дослідженнях української еміграційної преси М. Присяжний та К. Акименко.

Метою статті є висвітлення історії українського еміграційного часопису «Сурма» в 1949–1954 рр., його тематичного наповнення та ролі і місця у технологіях суспільного впливу та політичної боротьби Закордонних Частин ОУН.

Виклад основного матеріалу. В історії ЗЧ ОУН період 1946–1954 рр. позначений гострим внутрішнім конфліктом. В грудні 1948 р. опозиція, що гуртувалася навколо Закордонного Представництва Української Головної Визвольної Ради (ЗП УГВР) зуміла опанувати газету «Українська Трибуна» [1, с. 228], офіційний друкований орган Проводу ЗЧ ОУН, сподіваючись позбавити його інструментів інформаційного впливу в місці свого перебування. Однак вже в лютому 1949 р. в світ вийшло перше число новозаснованого ним друкованого органу «Сурма», головним редактором якого було призначено С. Ленкавського.

Назва місячника була не випадковою і свідчила про намагання Проводу ЗЧ ОУН скористатися досвідом довоєнного періоду функціонування ОУН й впровадити у свою діяльність його кращі практики. Аби підкреслити тяглість організаційної традиції, навіть вихід першого числа було спеціально приурочено до 20-тої річниці з дня створення ОУН. Очевидно, що ініціатором такого підходу був С. Ленкавський, єдиний в середовищі ОУН-б її співзасновник.

«Не випадково відновляємо видання “Сурми” якраз у 20-ти річчя заснування Організації Українських Націоналістів. Хочемо цим підкреслити безперервність нашої визвольно-революційної боротьби й її пов’язаність з минулими періодами», – писав С. Ленкавський в редакторській передовиці першого числа «Сурми» й заповідав, що вона буде служити «тим ідеям і тим прапорам», яким служив легендарний підпільний орган Української Військової Організації (УВО), «що безпосередньо перед заснуванням ОУН кинув був посів ідей українського революційного націоналізму» [2].

Авторові вдалося виявити в Архівній збірці ОУН в м. Нью-Йорк (АЗНЮ ОУН) річники часо-

пису «Сурма» за 1949–1951 рр. [12]. Як показує детальний аналіз, він характеризувався достатньо широким охопленням тематики. Цілком закономірно, що в якості офіційного органу Проводу ЗЧ ОУН «Сурма» була його офіційним речником. Окрім того, всі її рубрики можна умовно згрупувати у три блоки: українська тематика, підсоветська тематика і весь комплекс боротьби з московсько-більшовицьким режимом та міжнародна політика.

Щодо офіційної інформації Проводу ЗЧ ОУН, то окрім його поточних заяв, звернень, інструктивних матеріалів, оглядів діяльності та акцій Антибільшовицького Блоку народів (АБН), Конгресу юнацтва ОУН за кордоном до 20-річчя Організації, матеріалів Третьої конференції ЗЧ ОУН 1950-го, що припала на період функціонування журналу і т. д., сторінки «Сурми» відображали й перебіг національної-визвольної боротьби в Україні.

Такі публікації зазвичай супроводжувалися поміткою «з крайових матеріалів», а тому викликали закономірний інтерес в українського читача на еміграції. А це: розповіді про повстанські бої чи про долю окремих повстанських підрозділів, про героїзм жінок в українському підпіллі, некрологи й посмертні згадки про видатних діячів ОУН та УПА – Р. Шухевича-Чупринки, О. Гасина-Лицаря, О. Дяківа-Горнового, В. Сидора-Шелеста, З. Тершаковця-Федора, П. Козака-Смока, Д. Маївського-Тараса, Д. Грицяя-Перебийноса, І. Климів-Легенди.

Кожного разу після отримання з України підпільної пошти в журналі друкувалися есклюзивні матеріали ідеологічно-програмового характеру. Таким було «Заява Головного Командування УПА» від 25 вересня 1947 р. А з «крайової» пошти 1950-го: «Звернення Воюючої України до всієї Української Еміграції», Постанови Третього Надзвичайного Великого Збору (НВЗ), «Про уточнення і доповнення до програмових постанов III НВЗ», «Роз'яснення Проводу ОУН на Українських Землях в деяких ідеологічних, програмових і політичних питаннях».

Щодо української тематики, то вона вбирала в себе весь спектр громадсько-політичного життя на еміграції в розрізі діяльності політичних партій, громадських організацій, різноманітних об'єднань. Очевидно, що значна її частка відображала діяльність самих ЗЧ ОУН в громадському секторі, а трактування цих подій крізь призму політики їх Проводу було інструментом його впливу на суспільно-політичну ситуацію в середовищі української еміграційної спільноти.

Так регулярними в «Сурмі» були хроніки різноманітних антисоветських демонстрацій, ініційованих чи то АБН, а чи іншими громадськими структурами, створеними ЗЧ ОУН і підпорядко-

ваними їх Проводу. Такими ж об'ємними й програмними були публікації про стан і перспективи українського робітничого профспілкового руху, що ним у Франції та Бельгії опікувалися тамтешні теренові організації Закордонних Частин. Регулярними в журналі були й огляди діяльності Координаційного Осередку Українських Громадських Центральних Установ (КОГЦУ) чи Центрального Представництва Української Еміграції в Німеччині (ЦПУЕН). Вони хоч і були громадськими об'єднаннями загальноукраїнського і міжпартійного характеру, але вагомими позиції в них займали представники та симпатичні ЗЧ ОУН. Відповідно розставлені акценти посилювати їх положення в цих об'єднаннях.

Подібним загальнополітичним об'єднанням, до якого спочатку ввійшла делегація ЗЧ ОУН, а потім вийшла з нього, була Українська Національна Рада (УНРада). Перипетіями взаємин із нею, або ж з окремими українськими політичними партіями, що входили до її складу, також сповнені сторінки «Сурми».

Цілком закономірними в контексті політичного життя були й світоглядні дискусії з політичними опонентами та їхніми пресовими органами. Зокрема на сторінках журналу велися світоглядні баталії з «Українськими вістями» (Українська Револьюційно-Демократична Партія – УРДП), «Українським словом» (ОУН-мельниківська – ОУН-м), «Українською Трибуною» (внутрішня опозиція в ЗЧ). У своїх публікаціях автори журналу поборювали прояви українського соціалізму, націонал-комунізму, тітоїзму тощо. Особливою гостротою в цьому аспекті відрізнялися рубрики «Неукраїнська робота» та «Огляд преси».

Запал і гострота цих дискусій, а особливо в контексті внутрішнього конфлікту, викликали застереження в Проводу ОУН в Україні, коли підпільною поштою їм серед інших еміграційних матеріалів були передані й комплекти «Сурми». Не акцентуючи спеціально на ній, у «Становищі Проводу ОУН на Українських Землях до різних спірних або актуальних питань за кордоном» він звертав увагу: «Провід ОУН на Землях вважає, що і ЗЧ ОУН, і «опозиції» треба негайно цілком припинити взаємні прилюдні обвинувачування і сварки. По відношенні до всіх інших середовищ треба зірвати з лайливим задиркуватим тоном полеміки й заступити її гідною, річовою та здоровою критикою» [14, арк. 9].

А щодо розходжень Проводу ЗЧ ОУН з внутрішньою опозицією, то він вже таки адресно критикував «Сурму» за публікацію тих матеріалів, зі змістом яких і сам був незгідний. А зокрема в тій частині, де відстоювалася думка, що «підставою засадою, основним принципом соціально-економічного ладу і відносин в державі має бути

особиста індивідуальна соціально-економічна самодіяльність кожної людини на базі посідання власності засобів продукції і самої продукції», а натомість усуспільненому секторові відводилася тільки «підпоміжна роль» [14, арк. 9].

«Одвергим пропагуванням капіталізму» охарактеризував таку позицію «Сурми» у своєму листі «До друзів за кордоном» також П. Федун-Полтава. А ще в інших місцях цього листа він знову кількаразово критикує її за обстоювання християнського світогляду й за те, що її автори головною метою на цьому етапі вважають повалення зовнішнього ворога, а не визначення вже від сьогодні демократичних основ майбутньої держави [5, с. 168, 169, 172, 174].

В цьому контексті слід підкреслити, що Провід ОУН в Україні в розрізі ідеологічно-програмових розходжень Проводу ЗЧ ОУН та опозиції підтримував саме останню з її явними лівими ухилами.

Вагомою складовою української тематики були тексти «Сурми», що виконували націотворчу функцію. На сторінках журналу регулярно друкувалися статті на теми української історії та історії українського націоналізму. Особливими нагодами для цього були історичні річниці Конотопської битви, Полтавської битви, 225-річчя гетьмана П. Полуботка, Четвертого Універсалу Центральної Ради, Листопадового зриву 1918-го, створення держави Карпатська Україна, відновлення Української держави Актом 30 червня 1941 р., вшанування українського історика М. Аркаса в 40-ліття його смерті тощо.

Очевидно, що навіть опосередковано такі матеріали слугували кристалізації не тільки національної самосвідомості, але й націоналістичного державницького світогляду. А що вже казати про спеціальну рубрику «З історії українського націоналізму». В її рамках публікувалися матеріали зі сторінок ще зовсім недавньої історії ОУН: про М. Міхновського й про досі маловідомий факт існування в Києві у 1912–1920 рр. студентського «Братства самостійників» (ч. 8, 1949 р.), про героїчний чин В. Біласа й Д. Данилишина та вбивство советськими агентами С. Петлюри й Є. Коновальця, про десятирічний шлях ОУН-б від часу створення Революційного Проводу тощо.

Цілком очевидно, що публікаціями таких матеріалів часопис «Сурма» сприяв виконанню подвійного політичного завдання Проводу ЗЧ ОУН – впливав не світоглядне формування організаційного членства й поширював націоналістичні ідеї серед широкого загалу українців на еміграції.

Проте головним фронтом боротьби для цієї еміграційної формації ОУН, як і для її підпільної частини в Україні, був советський тоталітарний окупаційний режим. А тому значна частина журнальної площі відводилася характеристиці підсоветської дійсності в розрізі внутрішнього

стану в Советському Союзі, ситуації в поневоленій більшовицьким режимом Україні і в таборі сателітних країн.

Якраз на цей час припадає загострення розбіжностей між комуністичною Югославією та ССРСР й журнал з числа в число публікує аналітичні матеріали на цю тему. Однією із домінуючих є також тема переслідування Церкви, й не тільки в Україні, але й в інших поневолених більшовицьким режимом країнах Центрально-Східної Європи: публікуються списки репресованих церковних владик, світлини й життєписи найвідоміших із них (Й. Сліпий, В. Липківський, угорський кардинал Й. Міндсенті, Т. Ромжа та ін.), описи знущань над вірними різних конфесій та руйнування храмів тощо. Й одночасно із цим аналітичний матеріал про разючу відмінність московського православ'я від інших відгалужень християнства та його вислужницьку й підрежимну роль.

Дещо згодом Провід ЗЧ ОУН ухвалить рішення про створення на чолі з С. Ленкавським Референтури підсоветських Справ (РПС) як спеціальної аналітичної інституції [10]. Але вже відтепер редакція журналу «Сурма» під його керівництвом практично виконувала цю роль. На його сторінках присутні регулярні огляди більшовицької преси, аналіз советського законодавства, політичні події в ССРСР та інших сателітних країнах, аналіз виборчих процесів, що кваліфікуються авторами часопису як «псевдовибори» тощо.

Багатий фактичний матеріал на основі аналізу советської преси, або ж почерпнутий із надісланих з України організаційних звітів підпільної мережі ОУН формував відчуття причетності читача до реальних подій на батьківщині. В «Сурмі» регулярно публікуються списки арештованих та вивезених на Сибір в розрізі конкретних сіл і кількості людей, їхні листи із місць заслання, матеріали про жахливі умови перебування там, описується аналогічна акція «Вісла» у Польщі, зображуються насильство і зловживання під час створення колгоспів та компаній хлібоздач, невільнича праця в советських концтаборах тощо.

Звичайно ж, головний фронт національно-визвольної боротьби знаходився в Україні. Однак значною мірою він зачіпав й українську еміграційну спільноту та її політичні структури. Щоправда тут вона більшою мірою точилася в латентній сфері й з уваги на це редакція «Сурми» приділяла значну увагу тому, аби розкривати антиукраїнські провокації советських спецслужб й оприлюднювати деякі таємні сторони цієї боротьби. Саме в цій частині її діяльність є вкрай цікавою і актуальною для аналізу й використання досвіду в інформаційному секторі сучасної гібридної війни з Московщиною.

З метою викриття методів діяльності та провокацій советських спецслужб в журналі була

започаткована спеціальна рубрика «З матеріалів СБ ОУН». Маючи відношення до функціонування т. зв. «закритого сектору» [6, с. 10], до якого входили Служба Безпеки (СБ), розвідка, контррозвідка, Референтура крайових зв'язків (К-З), С. Ленкавський знав, як матеріали відповідного ґатунку можна ефективно використовувати для остереження української громадськості перед ними. Тож вона зі сторінок журналу мала змогу отримати інформацію про те, як побудовані система Комінформу та його відділу Дезінформу, МГБ та КГБ і як їхня агентура діє на Заході та які інструкції вона отримує (рубрика «Ворог підповзає»). Особливої уваги заслуговують об'ємні матеріали про викриття агентів МГБ А. Печари та П. Яблоня-Ярвого.

Інший вимір ворожого фронту – це діяльність на Заході московської еміграції, що була прийнята імперською ідеологією й проводила свою діяльність у відповідному напрямку. А тому на сторінках «Сурми» публікуються розлогі матеріали про білогвардійську еміграцію, її лідера О. Керенського й т. зв. «керенщину», критика концепцій «єдинонеділимства» й американських кіл, в яких вона знаходила підтримку. Рубрика «агенти розкладу» розвінчувала тих представників українського політичного табору й еміграції інших поневолених советським режимом народів, які здійснювали свою діяльність в руслі московської імперської політики.

Серед інших антиукраїнських провокацій журнал «Сурма» розкривав також і замовлені советськими спецслужбами у західній пресі негативні статті про УПА та українське націоналістичне підпілля (як от «Упир-армія окаянних», ч. 2 за 1949 р.). З часом в журналі сформувалася спеціальна рубрика «УПА в чужій пресі».

Невіддільною складовою частиною протистояння з советським режимом була міжнародна діяльність ЗЧ ОУН. Інституційно цієї сферою більшою мірою займався АБН на чолі з Я. Стецьком. Однак вагому роль в цьому відіграла й мережа друкованих медіа Проводу ЗЧ, а зокрема й журнал «Сурма». А тому тематичний блок міжнародної політики характеризується в ньому багатим для аналізу матеріалом.

Окрім актуальних для цього часу советсько-югославських розходжень і конфліктів, блокади Західного Берліну, поширення балканських впливів СРСР на Грецію тощо, найбільш резонансною подією тогочасної світової політики була Корейська війна 1950–1953 рр. А тому в журналі опубліковано цілу серію аналітичних матеріалів на цю тему, а зокрема і в розрізі позиціонування української еміграції та ЗЧ ОУН до неї. В цей період атмосфера суспільного життя Заходу загалом було сповнена відчуттям переростання Холодної війни в Третю світову війну

і вона формувала загальнополітичне тлом всієї тематики «Сурми».

Присутньою в журналі була також мистецька проблематика. Більшою мірою вона виступала засобом літературного відтінення героїчних сторінок підпільної національно-визвольної боротьби. Таку роль, зокрема, відігравали вірші Б. Кравціва, П. Карманського, П. Карпенка-Криниці, творчість підпільних поетів М. Боєслава та Н. Орельця. Хай і нечастими, але на його сторінках були й мистецькі огляди, як от про творчість О. Олеся («Співець національного відродження», ч. 13–14 за 1949 р.) чи скульптурну майстерність М. Черешньовського (ч. 21, 1950 р.). До цієї тематики слід також віднести і регулярні публікації новинок «Підпільної пошти України», повстанської гравюри тощо.

Очевидно, що таке розмаїття тематики вимагало роботи добре укомплектованої редакції та широкого кола авторів. Аналізуючи історію української еміграційної преси в Німеччині, М. Присяжний відзначав, що йому не вдалося виявити архіву жодного з її видань [7, с. 61]. Автор також не зміг з'ясувати інформації про кількісний і персональний склад редакції журналу «Сурма». Однак зрозуміло, що його політику визначала не вона, а Провід ЗЧ ОУН.

Так на першому засіданні Проводу ЗЧ ОУН після Третьої конференції, коли відбувалося формування його нового персонального складу і розподіл функціональних обов'язків, Б. Кордюк-Дік запропонував, аби редакцію «Сурми» знову очолив С. Ленкавський-Залужний. Той погодився при умові, що «тематику буде усталювати цілий Провід і члени Проводу будуть писати до кожного числа потрібні статті на усталені теми». При тому Г. Васькович-Вак запропонував «щоби статті до “Сурми” читали перед друком всі члени Проводу і колегіально вирішували справи їхньої публікації». Й з такою пропозицією члени Проводу ЗЧ погодилися [8, арк. 4].

На згаданому засіданні Проводу ЗЧ ОУН С. Ленкавський підстраховувався також умовою, аби в кожному числі журналу свої статті публікували його члени, бо, очевидно, відчував брак авторських матеріалів. Непублічний характер діяльності ЗЧ ОУН й зрозумілі безпекові обставини не дозволяють повною мірою ідентифікувати перелік авторів часопису. Багато опублікованих в ньому матеріалів підписані криптонімами, або й не підписані зовсім.

Й не тим менше авторів вдалося встановити, що в журналі друкувалися авторитетні діячі ОУН-б: С. Бандера (С.А.С.), Я. Стецько (З. Карбович), В. Косик (Олег Р. Мартович), П. Мірчук (П. Мук), З. Пеленський. Значний масив опублікованого в журналі матеріалу належить авторству головного редактора «Сурми» С. Ленкав-

ського. При виданні його збірника творів ці праці були враховані у структурі кожного з чотирьох томів [4].

До числа активних дописувачів належить також гроно наддніпрянських діячів у складі ЗЧ ОУН: М. Мироненко (М.М.), проф. Ю. Григоріїв, В. Андрієвський, К. Кононенко (Н. Олержко). В «Сурмі» передруковувалися і передані кур'єрами з України праці підпільних публіцистів П. Федун-Полтави («Концепція Самостійної України і основна тенденція розвитку сучасного світу») та У. Кужіль («Большевики і національне питання»).

Ще ряд авторів є або менше знайомими, або ж їхні справжні імена сховані за підписами: І. Сурмач, М. Трихрест, Е. Вірлиний, Петро Кац, М. Сінчук, Г. Зелений, Василь Н., Зеленко, Юрко К-ий. Й значно більше матеріалів підписані криптонімами: У.Х., В.К., Х.Д., М., Н.Т, Р.К., М.П., В.Н., І.К., П., Ю.О., Н.О., О.Ю, П-Ко, Д.Д., М.С., Б.С., І.Ж., В.А., М.О., Р.І., Л.К., В.А.Ш., Н.В., д-р Д.Б., Б.В.

Зі слів І. Марченка, близького співробітника С. Ленкавського, випливає, що він очолював редакцію часопису «Сурма» до 1953 р. й покинув посаду головного редактора внаслідок розбіжностей редакційної політики із баченням тодішнього складу Проводу ЗЧ ОУН [3]. Ми ж схильні припускати, що він міг це зробити ще в 1951 р., коли внаслідок незгоди зі стилем тодішнього управління Проводом ЗЧ на якийсь час вийшов із його складу [9 арк. 26]. Недаремно ж саме цим роком датуються й останні річники часопису, виявлені нами в АЗНЮ ОУН.

На сьогодні автори бракує матеріалів, аби встановити, наскільки регулярно часопис «Сурма» виходив у подальшому. 1954 рік, як кінцеву дату його існування, ми визначаємо на основі енциклопедичної інформації [13]. Й такі обставини відкривають перспективу подальшого дослідження теми.

Висновки. Отож впливовий в довоєнному періоді часопис «Сурма» відновив своє існування на еміграції у якості офіційного органу Закордонних Частин ОУН й функціонував у такому статусі протягом 1949–1954 рр. Його змістовне наповнення, крім офіційної частини та відображення перебігу національної-визвольної боротьби в Україні, можна умовно розділити на українську тематику, підсоветську тематику й весь комплекс боротьби з советським тоталітарним режимом та міжнародну політику.

Українська тематика вбирала в себе весь спектр громадсько-політичного життя на еміграції в розрізі діяльності політичних партій та громадських організацій і об'єднань. Значна її частка відображала діяльність самих ЗЧ ОУН в цих двох секторах. Її закономірною складовою були світоглядні

дискусії з політичними опонентами та їхніми пресовими органами. Націотворчу функцію відігравала та її частина, що була присвячена українській історії та історії українського націоналізму. За своїм змістом вона сприяла виконанню подвійного політичного завдання – впливати не світоглядне формування організаційного членства ЗЧ ОУН й поширювати націоналістичні ідеї серед широкого загалу українців на еміграції.

В контексті протистояння з більшовицьким тоталітарним режимом значна частка журнальної площі відводилася характеристичі підсоветської дійсності в розрізі внутрішнього стану в Советському Союзі, ситуації в поневоленій більшовицьким режимом Україні і в таборі сателітних країн. Еміграційний вимір цього протистояння відбувався в латентній сфері, а тому часопис значну увагу приділяв розкриттю методів діяльності та антиукраїнських провокацій советських спецслужб. Ця частина його редакційної політики є особливо актуальною для аналізу та використання досвіду в інформаційному секторі сучасної гібридної війни з Московщиною.

Міжнародна політика представлена великим блоком аналітичних матеріалів на тему тогочасних актуальних подій: советсько-югославського конфлікту, блокади Західного Берліну, поширення балканських впливів ССРСР на Грецію, Корейської війни 1950–1953 рр. Часопис відображав загальну атмосферу суспільного життя Заходу, що була сповнена відчуттям переростання Холодної війни в Третю світову війну.

Головним редактором часопису «Сурми» протягом більшої частини часу його існування був С. Ленкавський, а редакційну політику визначав Провід ЗЧ ОУН. Серед авторів часопису були провідні діячі ОУН-б С. Бандера, С. Ленкавський, Я. Стецько, П. Мірчук, З. Пеленський, відомий в майбутньому історик В. Косик та авторитетні в ЗЧ ОУН наддніпрянські діячі М. Мироненко, проф. Ю. Григоріїв, В. Андрієвський, К. Кононенко, підпільні публіцисти з України П. Федун-Полтава та У. Кужіль.

Література

1. Балеї П. Фронда Степана Бандери в ОУН 1940 р. Причини і наслідки. LAS VEGAS, 1997. 373 с.
2. Від Видавництва. *Сурма*. 1949. Ч. 1. С. 1.
3. Інтерв'ю з Іваном Марченком (м. Кліфтон, США, 12 липня 2001 р.). *Архів автора*. [Аудіозапис]
4. Ленкавський С. Український націоналізм. Твори: У 4 т. / За ред. О. Сича. Івано-Франківськ: Лілея-НВ. Т. 1 : Історія. 2022. 560 с.; Т. 2 : Ідеологія. Філософія. 2022. 480 с.; Т. 3 : Советознавство. 2022. 528 с.; Т. 4 : Міжнародна політика. 2023. 560 с.
5. Лист Петра Федун – «Полтави» до членів ОУН за кордоном. *Федун Петро «Полтава». Концепція Самостійної України. Том. Документи і матеріали / упоряд. і відп. ред. М. В. Романюк; НАН України. Інститут*

українознавства ім. І. Крип'якевича; Центр незалежних історичних студій. Львів, 2013. С. 166–180.

6. Мудрик-Мечник С. Закордонні Частини Організації Українських Націоналістів (причинки до історії). Львів: «Галицька Видавнича Спілка», 1995. 150 с.

7. Присяжний М. Преса української еміграції в Німеччині. Львів, 2000. 220 с.

8. Протокол ч. 1. Засідання Проводу ЗЧ ОУН 23 травня 1951 року. *АЗНЮ ОУН*. 4 арк.

9. Протокол із засідання Проводу ЗЧ ОУН, що відбувався в днях між 2 і 8 березня 1952 р. в Лондоні. *АЗНЮ ОУН*. 27 арк.

10. Сич О. Референтура Підсоветських Справ – аналітичний орган Проводу Закордонних Частин ОУН. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2006. Вип. 1. С. 38–47.

11. Сич О. Заходи Проводу Закордонних Частин ОУН для врегулювання організаційно-правових розбіжностей з опозицією на базі «Становища» Проводу ОУН в Україні (1950–1951). *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. №46. С. 179–185.

12. *Сурма*. 1949–1951. Ч. 1-33.

13. «Сурма». *Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Т. 8* / Гол. ред. проф. д-р В. Кубійович. С. 3104.

14. Становище Проводу ОУН на Українських Землях до різних спірних або актуальних питань за кордоном. *АЗНЮ ОУН*. 9 арк.

15. Черченко Ю. А. *Сурма. Енциклопедія історії України. Т. 9. Прил – С.* / Гол. ред. кол. Смолій В. А. Київ: Наукова думка, 2012. С. 910

Анотація

Сич О. М. Часопис «Сурма» в технологіях суспільного впливу і політичної боротьби Закордонних Частин ОУН ОУН (1949–1954). – Стаття.

Стаття присвячена висвітленню історії часопису «Сурма», що в якості офіційного органу Закордонних Частин ОУН функціонував протягом 1949–1954 рр. Його змістовне наповнення складало офіціоз Проводу ЗЧ, перебіг національно-визвольної боротьби в Україні й тематика, яку можна розділити на: українську, підсоветську та весь комплекс боротьби з більшовицьким тоталітарним режимом і міжнародну.

Українська тематика вбирала в себе весь спектр громадсько-політичного життя на еміграції в розрізі діяльності політичних партій та громадських організацій. Її закономірною складовою були світоглядні дискусії Проводу ЗЧ ОУН з політичними опонентами. Націотворчу функцію відігравала та її частина, що була присвячена українській історії та історії українського націоналізму. За своїм змістом вона сприяла виконанню подвійного політичного завдання – впливати не світоглядне формування організаційного членства ЗЧ ОУН й поширювати націоналістичні ідеї серед широкого загалу українців на еміграції.

В контексті протистояння з більшовицьким тоталітарним режимом значна частина журнальної площі розводилася характеристично підсоветської дійсності в розрізі внутрішнього стану в Советському Союзі, ситуації в поневоленій більшовицьким режимом Україні і в таборі сателітних країн. В еміграції це протистояння відбувалося в латентній сфері, а тому часопис багато

уваги приділяв розкриттю методів діяльності та анти-українських провокацій советських спецслужб. Ця частина його редакційної політики є особливо актуальною для аналізу та використання досвіду в інформаційному секторі сучасної гібридної війни з Московщиною.

Міжнародна політика представлена значним блоком аналітичних матеріалів на тему тогочасних актуальних подій: советсько-югославського конфлікту, блокади Західного Берліну, Корейської війни 1950–1953 рр. Їхнім загальним тлом була Холодна війна й панівна на Заході атмосфера її можливого переростання в Третю світову війну.

Більшу частину часу головним редактором «Сурми» був С. Ленкавський, а її редакційну політику визначав Провід ЗЧ ОУН. До числа авторів належали провідні діячі ОУН-б С. Бандера, С. Ленкавський, Я. Стецько, П. Мірчук, З. Пеленський, відомий в майбутньому історик В. Косик та відомі наддніпрянські діячі, що належали до ЗЧ ОУН – М. Мироненко, проф. Ю. Григорієв, В. Андрієвський, К. Кононенко. В часописі передруковувалися матеріали Проводу ОУН в Україні та підпільних публіцистів з України П. Федун-Полтави та У. Кужіль.

Ключові слова: часопис «Сурма», Закордонні Частини ОУН, українська еміграція, націоналізм, національно-визвольна боротьба, советський тоталітарний режим, міжнародна політика.

Summary

Sych O. M. “Surma” magazine in the technologies of social influence and political struggle of the Foreign Branches of the OUN (1949–1954). – Article.

The article is dedicated to highlighting the history of the magazine “Surma”, which functioned as the official organ of the Foreign Branches of the OUN from 1949 to 1954. Its content consisted of official communications from the leadership of the Foreign Branches, the progress of the national liberation struggle in Ukraine, and topics that can be divided into Ukrainian, Soviet, and the comprehensive struggle against the Bolshevik totalitarian regime, as well as international issues.

The Ukrainian theme encompassed the full spectrum of socio-political life in emigration, covering the activities of political parties and public organizations. An integral part of this theme was the ideological discussions between the leadership of the Foreign Branches of the OUN and their political opponents. The section dedicated to Ukrainian history and the history of Ukrainian nationalism played a nation-building role. Its content served a dual political purpose: influencing the ideological formation of the Foreign Branches’ organizational membership and spreading nationalist ideas among the broader Ukrainian emigre community.

In the context of opposing the Bolshevik totalitarian regime, a significant portion of the magazine was dedicated to describing the reality of life under Soviet rule, detailing the internal situation in the Soviet Union, the state of Ukraine under Soviet occupation, and the condition in the satellite countries. In emigration, this opposition took place in a latent sphere, so the magazine focused heavily on exposing the activities and anti-Ukrainian provocations of Soviet intelligence services. This aspect of its editorial policy is particularly relevant

for analysis and the application of its experience in the information sector of the current hybrid war with Moscow.

International politics were represented by a substantial block of analytical materials on contemporary events such as the Soviet-Yugoslav conflict, the blockade of West Berlin, and the Korean War (1950–1953). The overarching theme was the Cold War and the prevailing Western atmosphere of its potential escalation into a Third World War.

For most of the time, S. Lenkavskiy was the chief editor of “Surma”, and its editorial policy was determined by the leadership of the Foreign Branches of the OUN. The

authors included leading members of the OUN-B, such as S. Bandera, S. Lenkavskiy, Y. Stetsko, P. Mirchuk, Z. Pelenskiy, the future renowned historian V. Kosyk, and well-known Dnieper region activists who were part of the Foreign Branches of the OUN, such as M. Myronenko, Prof. Yu. Hryhoriiv, V. Andriievskiy, and K. Kononenko. The magazine also reprinted materials from the OUN leadership in Ukraine and underground publicists from Ukraine, such as P. Fedun-Poltava and U. Kuzhil.

Key words: “Surma” magazine, Foreign Branches of the OUN, Ukrainian emigration, nationalism, national liberation struggle, Soviet totalitarian regime, international politics.